

než sociologické: „...lidové prostředí musí asimilovat kulturní hodnoty, které mu jsou zatím cizí, ovšem cestou, jež zůstane jeho vlastní. Cílem této cesty je zajistit participaci všech na kultuře, jež je jediná, tato cesta ale zůstane poplatnou hodnotám a zvláštnostem každého prostředí“ (s. 132).

V závěrečné partii knihy se opět projevuje konceptuální slabost výzkumných projektů skupiny sociální etnologie — pracuje se zde téměř výhradně s koncepty „ad hoc“ či s „následnými“ koncepty, které pouze ulehčují třídění a sumarizaci získaných výsledků, nemohou však vést k formulaci obecnějších závěrů. To je také patrné jedním z hlavních důvodů poměrné marginality umístění této skupiny v kontextu francouzské sociologie, za jejíž hlavní současnou charakteristiku bych považoval prudký teoretický boom. Bohaté a tematicky rozměrné výsledky práce této skupiny však nepostrádají podnětů a vybízejí k zajímavým komparacím.

*Jiří Večerník*

## Die gegenwärtige Situation der Soziologie

Herausgegeben von Gottfried Eisermann, Ferdinand Enke Verlag, Stuttgart 1967, s. 294.

Sociologie je někdy označována za krizovou disciplínu a je zdůrazňována její společenskokritická funkce. Vyplyvá to z toho, že nezbytně reaguje — a to vědomě nebo nevědomě — na konkrétní společenské problémy. Proto může být situace sociologie v jednotlivých zemích adekvátně pochopena jen v souvislosti se společenským vývojem v té které zemi.

Tuto skutečnost zdůrazňují autoři, kteří se v recenzované knize zabývají vývojem sociologie v deseti zemích v období po roce 1945. Současné však zpravidla podávají i stručný přehled vývoje sociologie (včetně jejích předchůdců) v těchto zemích v dřívější době.

V knize obsažené příspěvky se týkají sociologie severoamerické (Werner Stark), britské (Viola Kleinová), francouzské (Jean Cazeneuve), italské (Gottfried Eisermann a S. S. Acquaviva), rakouské (Friso D. Heyt a Laszlo A. Vaskovics), holandské (S. Hofstra), jugoslávské (Oleg Mandić), polské (Jan Szczepański), bulharské (Iwan Rankoff) a jihoamerické (Luis C. Fuentealba).

Souhrnně a zjednodušeně je možno říci, že v uvedených zemích je ve zkoumaném období sociologie charakterizována v podstatě třemi tendencemi.

1. Dochází k rychlému rozvoji sociologie, a to i v zemích, kde před rokem 1945 jako samostatná vědní disciplína buď vůbec či téměř vůbec neexistovala (jako např. v Anglii a Holandsku), nebo kde sice měla význačnou tradici, ale byla politickým režimem zlikvidována (jako např. v nacistickém Německu a fašistické Itálii). Tento rozvoj však neznamená, že sociologie v jednotlivých zemích je monolitická; vyznačuje se naopak nejednotností, roztržitostí, růzností směrů.

Pokud jde výslovně o země, kde před rokem 1945 sociologie jako samostatná vědní disciplína buď vůbec nebo téměř vůbec neexistovala, je nutno dodat, že i v těchto zemích často existovalo před uvedeným rokem empirické studium specifických společenských problémů, právě tak jako sociálně etické a ideologické vyrovnávání se s nimi. Vedle toho, například v Anglii, se sociologie na universitách skrývala pod různými krycími názvy, jako filosofie, psychologie, sociální studie a antropologie.

2. Sociologie se orientuje především na empirismus (v extrémních případech na pouhou faktografii) a na zkoumání dílčích problémů. Chybí jednotící teoretická koncepce (koordinace) a je nedostatek teoretických systémů. Tato tendence se projevuje i v zemích, které mají výraznou teoretickou (spekulativní) tradici, jako je například Německo, Itálie a Francie.

3. Ačkoliv empirismus v sociologii získal do značné míry prvenství a spekulativní myšlení má všeobecně nízký kurs, pociťuje se potřeba teorie (adekvátních teoretických premis) a vzájemného působení mezi teorií a empirií. Přitom postavení sociologické teorie a postoj k ní závisí na konkrétních podmínkách v jednotlivých zemích. Například ve Francii je sociologie navzdor pronikání empirismu dosud více teoretická než sociologie v jiných zemích. V Anglii se stále ještě odmítají teoretické systémy. Američané jsou sice celkově orientováni pragmaticky, ale nevědomě je ve Spojených státech teoretická činnost hodnocena pozitivně; teoretikové mají nepoměrně velký prestiž a jsou považováni za sociologickou elitu.

Viděli jsme, že recenzovaná kniha umožňuje srovnání vývoje sociologie v různých zemích, přičemž podává informace i o takových zemích, jejichž sociologie jsou méně známy. Je však škoda, že neobsahuje kapitolu o sociologii západoněmecké, která sice byla v probíraném období pod vlivem americké sociologie (jako ostatně — přímo nebo nepřímo — též sociologie ostatních zemí), ale která se současně snaží nebýt jejím pouhým epigonem a najít svou vlastní cestu.

Recenzovaná kniha vyvolává řadu problémů, které budou asi vždy aktuální, i když pravděpodobně nikdy nebudou vyřešeny jednoznačně a s konečnou platností. Jde například o tyto problémy: Co je předmětem sociologie? Jaké jsou její funkce? Jaký je vztah mezi teorií a empirií, mezi teoretickou a praktickou (aplikovanou) sociologií, mezi obecnou sociologií a speciálními sociologickými disciplínami, mezi základním a aplikovaným výzkumem, mezi sociologií na jedné straně a praktickou činností (plánováním, politikou, sociální technikou apod.) na straně druhé, mezi sociologií na jedné straně a ostatními společenskovědními disciplínami a filosofií na straně druhé? Co se rozumí „národní“ sociologií a v jakém smyslu může existovat? Jak působí konkrétní sociokulturní podmínky na definici sociologie a její